

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมเป็นเรื่องที่มีผู้สนใจศึกษาโดยเฉพาะนักสังคมวิทยา ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1930 เป็นต้นมา โดยตระหนักว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมเป็นเกณฑ์หนึ่งที่ใช้ในการจัดช่วงชั้นทางสังคม ส่วนในระบบการศึกษาเองก็มีการศึกษาถึงความแตกต่างของภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคม หรือช่วงชั้นทางสังคม ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อความสำเร็จทางการศึกษา ในต่างประเทศมีการศึกษาปัจจัยที่เป็นตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมไว้ค่อนข้างมาก จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยพอสรุปลักษณะที่ศึกษาออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ การศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมในลักษณะตัวบ่งชี้อัตโนมัติ คือศึกษาจากหลายๆตัวแปร เช่น Index of status characteristics (Warner, 1949) Two-factor index (Hollingshead, 1958) เป็นต้น และการศึกษาตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวแทน ตัวแปรที่มีผู้ให้ความสนใจ คืออาชีพ เช่นการศึกษาของ Duncan (1961 อ้างถึงใน Mc Millan, 1996) และ Treiman (1977)

ส่วนในประเทศไทยเมื่อวิเคราะห์จากเอกสารที่มีอยู่ พบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก เป็นกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาเพื่อสร้างตัวบ่งชี้ เช่นการศึกษาการจัดช่วงชั้นทางสังคม (บุญมา นครินทร์, 2516; บริษัท คุวินทร์พันธ์, 2526) การศึกษาเกี่ยวกับเกียรติภูมิ และการจัดลำดับความสำคัญของอาชีพ (สุภางค์ จันทวานิช, 2534) และการศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย (พินิจ ลาภานานนท์, 2538) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการสร้างตัวบ่งชี้โดยอาศัยนิยามทางทฤษฎี (The theoretical definition of an indicator) และอาศัยนิยามเชิงประจักษ์ (The empirical definition of an indicator) โดยยังไม่มี การทดสอบความสอดคล้องของทฤษฎี และข้อมูลเชิงประจักษ์ บางงานวิจัยมีข้อจำกัดในการนำไปใช้ เนื่องจากศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เฉพาะเจาะจงไม่สามารถนำไปใช้อ้างอิงโดยทั่วไปได้ และมีการศึกษาไว้นานแล้ว บางงานวิจัยมีวิธีการที่ไม่สะดวกต่อการนำไปใช้ จึงเป็นเหตุให้การสร้างตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่ผ่านมาขาดการนำไปใช้ที่แพร่หลาย

ลักษณะที่สอง เป็นกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมเป็นตัวแปรหนึ่งในงานวิจัย การนิยามตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมจึงมีการนำผลจากการสร้างตัวบ่งชี้จากกลุ่มงานวิจัยลักษณะแรกไปใช้บ้าง แต่เป็นส่วนน้อยเนื่องจากมีข้อจำกัดดังที่กล่าวไปแล้ว ดังนั้นการนิยามตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ส่วนใหญ่จึงขึ้นอยู่กับผู้วิจัยนั้นๆว่าจะนิยามอย่างไร ซึ่ง

เป็นการสร้างตัวบ่งชี้เพื่อประโยชน์ของการใช้ (The pragmatic definition of an indicator) เป็นวิธีที่มีจุดอ่อน จากการศึกษาในงานวิจัยในกลุ่มนี้ พบว่าตัวแปรที่นำมาใช้บ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวผู้เรียน ส่วนใหญ่จะนิยามโดยใช้ตัวแปรหลัก 3 ตัวคือ การศึกษา อาชีพและรายได้ของบิดามารดา ดังเช่นงานวิจัยของปัญญาภรณ์ ชูตั้งกร (2521) ผกาทิพย์ กระหม่อมทอง (2522) เพ็ญศรี อรุณรุ่งเรือง (2522) ช่อทิพย์ ราชศรีเกวียงไกร (2523) วิศิษฐ์ อ่อนมิตร (2526) และ สมพิศ เจียมศักดิ์ศรี (2529) แต่ก็มีงานวิจัยบางงานที่ระบุตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวผู้เรียน โดยใช้ตัวแปรเพียง 2 ตัว คือ ระดับการศึกษา และรายได้ของบิดามารดา (อัญชลี บุญผกาพิบูลย์, 2522 ; กัลยา อนุพัฒน์, 2534;) และมีงานวิจัยอีกไม่น้อยที่ใช้ตัวแปรบ่งชี้มากกว่า 3 ตัว เช่น นาดล คุ่มประวดี (2517) เพิ่มตัวแปรการถือครองทรัพย์สินจากตัวแปรหลัก 3 ตัว ส่วนงานวิจัยของ ดำรง แสนสิงห์ (2534) ให้คำจำกัดความของคำว่า "สถานภาพทางเศรษฐกิจ" ได้แก่ อาชีพของบิดา รายได้ของบิดามารดา และผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา "สถานภาพทางสังคม" ได้แก่ จำนวนพี่น้อง การศึกษาของพี่น้อง การศึกษาของบิดา ระยะทางไปโรงเรียน ความสะดวกในการเดินทาง สถานภาพสมรสของบิดามารดา ความต้องการให้ศึกษาต่อ นอกจากนี้ ประยูร ศรีสังขกุล (2529) กำหนดองค์ประกอบด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจ คืออาชีพของบิดามารดา รายได้ของบิดามารดา ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา รายได้พิเศษส่วนตัว และผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายเพื่อเป็นการศึกษา องค์ประกอบด้านสถานภาพทางสังคม คือสถานภาพของบิดามารดา จำนวนพี่น้อง ลำดับการเกิด ขนาดของครอบครัว จำนวนพี่และน้องที่กำลังศึกษาอยู่ ภูมิลำเนาเดิม ลักษณะที่อยู่อาศัยปัจจุบัน ระดับการศึกษาของบิดามารดา

นอกจากนี้ยังพบว่า ส่วนใหญ่ของงานวิจัยในกลุ่มนี้ขาดการรวมตัวบ่งชี้เข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นคำที่ต่อเนื่องที่เป็นคุณลักษณะของสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ทำให้การอธิบายต้องอาศัยความหมายของแต่ละตัวแปร เพื่ออธิบายแต่ละส่วน ถ้าผลสรุปออกมาว่ามีเพียงบางตัวแปรที่อธิบายสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมได้ ก็เกิดปัญหาความไม่ถูกต้อง ทำให้ไม่สามารถนำข้อสรุปไปใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ จากข้อสังเกตทั้งหมดที่กล่าวมา สรุปปัญหาได้ว่าเกิดจากขาดการพัฒนาตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่เหมาะสม จึงเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาตัวบ่งชี้ขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มของครอบครัวนักเรียน เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นประโยชน์ต่อระบบการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร โดย

1.1 สร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร และนำมารวมเป็นค่าสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียน

1.2 ตรวจสอบความตรงเชิงเกณฑ์สัมพันธ์ของสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนกับตัวแปรเกณฑ์ภายนอก

1.3 ตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียน

2. เพื่อสร้างและพัฒนาเกณฑ์จัดช่วงชั้นทางสังคมของครอบครัวนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ ในกรุงเทพมหานคร โดย

2.1 สร้างและพัฒนาเกณฑ์การจัดช่วงชั้นทางสังคมของครอบครัวนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ ในกรุงเทพมหานคร จากค่าสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนที่ได้ในข้อ 1

2.2 ตรวจสอบความตรงเชิงเกณฑ์สัมพันธ์ของการจัดช่วงชั้นทางสังคม โดยเปรียบเทียบความสอดคล้องของการจัดช่วงชั้นทางสังคมระหว่างเกณฑ์จากสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนที่พัฒนาขึ้นกับ

2.2.1 เกณฑ์ที่นิยมใช้

2.2.2 เกณฑ์เชิงจิตวิสัย

สมมติฐานการวิจัย

มี 4 ข้อ ดังนี้

สมมติฐานการวิจัย ข้อ 1

จากการศึกษาทฤษฎีและผลงานวิจัยของหลายท่านทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับตัวแปร หรือกลุ่มตัวแปร เพื่อนำมาพัฒนาตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมครั้งนี้ มีทฤษฎีที่สำคัญในต่างประเทศ ดังนี้ Weber (อ้างถึงใน Mueller และ Parcel, 1981) แบ่งมิติในการจัดช่วงชั้นเป็น 3 มิติ คือ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านอำนาจ และมิติด้านเกียรติภูมิ Hollingshead (1958 อ้างถึงใน Bonjean, 1967) ได้เลือกองค์ประกอบที่วัดสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม คือ ถิ่นที่อยู่ อาชีพ และการศึกษา ส่วน Duncan (1961 อ้างถึงใน Mc Millan, 1995) ได้ศึกษาดัชนีวัดสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม (Socioeconomic status index) โดยใช้ตัวแปรอิสระ คือ การศึกษา และรายได้ Olsen (1968 อ้างถึงใน บุญมา นครินทร์, 2516) ได้ให้เกณฑ์ในการวัดชั้นทางสังคม คือ ฐานะเศรษฐกิจและสังคม ความมีอิทธิพลต่อสาธารณชน ความมีชื่อเสียง ลักษณะของชาติพันธุ์ วิธีการดำเนินชีวิต และระดับสติปัญญา

ส่วนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยที่สำคัญ คือ ไพฑูรย์ เครือแก้ว (2513) ได้พิจารณา ระบบการแบ่งช่วงชั้นของสังคมไทย โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ คือวงศักระกูล ความสำเร็จในวงราชการ อำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง ความมั่งคั่งในเงินทอง การศึกษา และชนิตของอาชีพ ส่วน ปรีชา คุวินทร์พันธุ์ (2526) ได้ให้แนวคิดในการกำหนดช่วงชั้นทางสังคม ควรเป็นหลายองค์ประกอบมากกว่า องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่ เป็นรูปธรรม เช่นทรัพย์สินสมบัติ เงินทอง ที่อยู่อาศัย และอาจเป็นสิ่งที่ เป็นนามธรรม เช่นเกียรติยศชื่อเสียง อำนาจ ฐานะตำแหน่ง เป็นต้น โดยองค์ ประกอบแต่ละตัวอาจมีความสัมพันธ์กัน องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ รายได้ การศึกษา อาชีพ ศาสนา ครอบครัว อำนาจ และแบบของการดำเนินชีวิต เป็นต้น

ดังนั้นสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียน น่าจะมาจากองค์ประกอบ 6 ด้าน คือ 1) อาชีพ 2) การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน 3) การมีรายได้ 4) การศึกษา 5) อำนาจ 6) สภาพแวดล้อม ของครอบครัว

สมมติฐานการวิจัยข้อ 2

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่ผ่านมาพบว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของ ครอบครัวนักเรียน มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เชาวน์ปัญญา แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ นักเรียน และความคาดหวังของบิดามารดาต่อการศึกษานักเรียน โดยสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.18 - 0.57 (ปัญญาภรณ์ ชูตั้งกร, 2521; เพ็ญศรี อรุณรุ่งเรือง, 2522; วิศิษฐ์ อ่อนมิตร, 2526; สมพิศ เจียมศักดิ์ศรี, 2529; Knief and Stroud, 1959; White, 1982; Roger, 1983; Manuel, 1983)

สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนมีความสัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาของ นักเรียนโดยมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.17 - 0.34 (ปัญญาภรณ์ ชูตั้งกร, 2521; Knief and stroud, 1959; White, 1982)

สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนมีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ของนักเรียน (จินตนา อินทรไทย, 2525; McClelland, 1953)

สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังของ บิดามารดาต่อการศึกษานักเรียน (นภดล คุ่มประวัตติ, 2517; ผกาทิพย์ กระหม่อมทอง, 2522; ช่อทิพย์ ราศรีเกรียงไกร, 2523; Krauss, 1964; Sewell และ Shah, 1968)

ถ้าสิ่งที่พัฒนาขึ้นสามารถวัดสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนจริงแล้วก็น่าจะมีความสัมพันธ์กับตัวแปรที่กล่าวมาในทิศทางเดียวกัน

ดังนั้น ความตรงเชิงเกณฑ์สัมพัทธ์น่าจะได้จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างค่าสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียน กับ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) เชาวน์ปัญญา 3) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียน 4) ความคาดหวังของบิดามารดาต่อการศึกษาของบุตร

สมมติฐานการวิจัยข้อ 3

จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมทั้งในและต่างประเทศ จากตารางที่ 2 ในบทที่ 2 ตอนที่ 2.2 สรุปเป็นองค์ประกอบที่บ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมได้ 6 ตัว คือ อาชีพ การมีรายได้ การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน การศึกษา ภูมิหลังของครอบครัว และอำนาจ โดยมีตัวแปรที่ใช้วัดแตกต่างกันไป ในการศึกษาองค์ประกอบและตัวแปรที่เป็นตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างตัวแปรจากกรอบทฤษฎีและการวิจัยในอดีตที่ผ่านมา แล้วนำไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญในด้านสังคมศาสตร์ที่มีประสบการณ์ในเรื่องการสร้างตัวบ่งชี้ และตัวแปรที่เกี่ยวกับสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ผลที่ได้สรุปเป็นองค์ประกอบ 6 ตัว 18 ตัวแปร

ดังนั้นความตรงเชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนน่าจะได้จากองค์ประกอบ 6 ตัว ตามทฤษฎี คือ 1) อาชีพ 2) การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน 3) การมีรายได้ 4) การศึกษา 5) อำนาจ 6) สภาพแวดล้อมของครอบครัว โดยการวิเคราะห์จากตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบดังกล่าว 18 ตัวแปร

สมมติฐานการวิจัยข้อ 4

จากการศึกษาเอกสารต่างๆ พบว่าวิธีพื้นฐานที่นำมาใช้กำหนดสถานภาพของบุคคลในสังคมตามช่วงชั้นทางสังคม มี 3 วิธีคือ (Krech, 1962 อ้างถึงใน บุญมา นครินทร์, 2516)

(1) Objective method เป็นวิธีที่ผู้ศึกษาหาหลักเกณฑ์มาใช้สำหรับพิจารณาว่าใครจะอยู่ลำดับชั้นใดของสังคม และมักจะใช้ตัวบ่งชี้ประเภทต่างๆ เป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดชั้น เช่นตัวบ่งชี้ในเรื่องรายได้ อาชีพ หรือการศึกษา เป็นต้น

(2) Subjective method เป็นวิธีการศึกษาลำดับชั้นทางสังคมโดยอาศัยการสอบถามบุคคลในชุมชนที่ศึกษาว่า เขาจัดลำดับชั้นตัวของเขาเองอย่างไร วิธีนี้อาจเรียกว่าเป็นวิธีประเมินชั้นของตนเอง (Self-placement) ซึ่งวิธีนี้อาจมีบางส่วนที่ตอบไม่ตรงกับที่ตนเองรู้สึกจริง หรืออาจจะหลงผิดเกี่ยวกับสถานภาพของตนเอง แต่จากการศึกษาของนักสังคมวิทยาที่ผ่านมา ปรากฏว่าคำตอบของส่วนใหญ่มั่นใจเชื่อถือได้

(3) Reputational method เป็นวิธีที่บุคคลจัดลำดับบุคคลอื่นในชุมชนเดียวกันว่าอยู่ในลำดับชั้นใดของสังคม

สำหรับการศึกษาการจัดช่วงชั้นในต่างประเทศและในประเทศไทยก็มักใช้วิธีวัดวิสัย (Objective method) และวิธีจิตวิสัย (Subjective method) ร่วมกัน เช่นการวิจัยของ Warner และคณะ (1949 อ้างถึงใน Bonjean, 1967) ปรึชา คูวินทร์พันธุ์ (2526) และ พินิจ ลาภานานนท์ (2538) โดยที่วิธีจิตวิสัยเป็นการให้บุคคลประเมินช่วงชั้นทางสังคมของตนเอง แต่วิธีวัดวิสัยนิยมใช้ตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม คือ อาชีพ การศึกษา และรายได้

จากการศึกษาของ Flanigan และคณะ (1997) ที่ได้สังเคราะห์งานวิจัยต่างๆ ในต่างประเทศ พบว่าตัวแปรที่นิยมใช้วัดสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ได้แก่ ตัวแปร 4 ตัว คืออาชีพบิดา อาชีพมารดา รายได้รวมของบิดาและมารดา และการศึกษาของบิดา จึงได้นำการจัดช่วงชั้นด้วยสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่นิยมใช้มากเป็นเกณฑ์ร่วมกับเกณฑ์การจัดช่วงชั้นด้วยวิธีจิตวิสัย เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับการจัดช่วงชั้นด้วยสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่พัฒนา

ดังนั้น ความตรงเชิงเกณฑ์สัมพันธ์ของการจัดช่วงชั้นทางสังคมน่าจะพิจารณาจากความสอดคล้องของเกณฑ์สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนที่พัฒนา กับ 1) เกณฑ์ที่นิยมใช้ และ 2) เกณฑ์เชิงจิตวิสัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียน และครอบครัวของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ ในกรุงเทพมหานคร สังกัดกองการมัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
2. ตัวแปรที่ใช้วัดสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานครครั้งนี้ เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 6 ตัว คือ 1) อาชีพ 2) การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน 3) รายได้ 4) การศึกษา 5) อำนาจ 6) สภาพแวดล้อมของครอบครัว ซึ่งจากการสังเคราะห์พบว่ามีตัวแปรที่เกี่ยวข้องโดยตรง 18 ตัว คือ (1) เกียรติภูมิของอาชีพบิดา (2) เกียรติภูมิของอาชีพมารดา (3) ตำแหน่งในอาชีพหลักของบิดา (4) ตำแหน่งในอาชีพหลักของมารดา (5) มูลค่าของอสังหาริมทรัพย์ (6) มูลค่าของสังหาริมทรัพย์ (7) รายได้ของครอบครัว (8) เงินค่าอาหารกลางวันของบุตร (9) ความมั่นคงของรายได้หลัก (10) การศึกษาของบิดา (11) การศึกษาของมารดา (12) การได้รับการอบรมเพิ่มเติมหลังจบการศึกษาของบิดา (13) การได้รับการอบรมเพิ่มเติมหลังจบการศึกษาของมารดา (14) ความมีชื่อเสียง (15) การมีอิทธิพลต่อสาธารณชน (16) พฤติกรรมการใช้เวลาว่าง (17) พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ (18) พฤติกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ของบุตร

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การจัดช่วงชั้นทางสังคมที่ผ่านมาอาจแบ่งเป็นหลายระดับแตกต่างกันไป แต่ในการศึกษาค้างนี้จะแบ่งระดับของช่วงชั้นทางสังคมของครอบครัวนักเรียนเป็น 5 ระดับ ตามการจัดช่วงชั้นทางสังคมในเมืองหลวงและเมืองใหญ่ๆ ที่มีกนียมจัดช่วงชั้นทางสังคมเป็น 5 ช่วงชั้น (Warner, 1949; Hollingshead, 1957; Hodges, 1964; Blanchard, 1968 อ้างถึงใน บุญมา นครินทร์, 2516)

2. ตัวแปรที่นำมาตรวจสอบความตรงเชิงเกณฑ์สัมพันธ์ของสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนในการศึกษาค้างนี้ ได้ศึกษาเฉพาะตัวแปร 4 ตัว ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เชาวน์ปัญญา แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียน และความคาดหวังของบิดามารดาต่อการศึกษาของบุตร เนื่องจากเป็นกลุ่มตัวแปรที่มีการศึกษากันมากทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ว่ามีความสัมพันธ์กับสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียน (เพ็ญศรี อรุณรุ่งเรือง, 2522; สุวิมล ว่องวานิช, 2522; ช่อทิพย์ วาศรีกรียงไกร, 2523; จินตนา อินทรไทย, 2525; วิศิษฐ์ อ่อนมิตร, 2526; สมพิศ เจียมศักดิ์ศรี, 2529; ประเสริฐ เตะชนาราเกียรติ, 2532; Raffini, 1970; Robertson, 1979)

ความจำกัดของการวิจัย

การจัดช่วงชั้นทางสังคมอาจพิจารณาจากเกณฑ์หลายเกณฑ์ร่วมกัน เช่น สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ลักษณะของชาติพันธุ์ วิธีการดำเนินชีวิต ระดับสติปัญญา แต่ในการวิจัยค้างนี้ใช้เฉพาะเกณฑ์จากสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่วิจัยได้เท่านั้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัยค้างนี้

สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียน หมายถึงค่าที่ได้จากสมการที่เป็นผลรวมของตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้จากผลคูณระหว่างน้ำหนักตามความสำคัญกับองค์ประกอบที่บ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ซึ่งมาจากองค์ประกอบ 6 ตัว คือ อาชีพ การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน การมีรายได้ การศึกษา อำนาจ และสภาพแวดล้อมของครอบครัว

ตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนที่พัฒนา หมายถึงสิ่งที่ใช้บ่งบอกสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้จากผลคูณระหว่างน้ำหนักตามความสำคัญกับองค์ประกอบ 6 ตัว

การจัดช่วงชั้นทางสังคมของครอบครัวนักเรียน หมายถึงการจำแนกครอบครัวของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร ออกเป็น 5 ช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นสูง ช่วงชั้นค่อนข้างสูง ช่วงชั้นปานกลาง ช่วงชั้นค่อนข้างต่ำ และช่วงชั้นต่ำ โดยใช้ค่าพิสัยของคะแนนสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของครอบครัวนักเรียนที่ได้หารด้วยจำนวนช่วงชั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประโยชน์ในทางปฏิบัติ ผลการวิจัยครั้งนี้จะมีประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษา เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม โดยสามารถนำตัวบ่งชี้รวมที่เป็นคะแนนต่อเนื่องของสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่พัฒนาขึ้นมาใช้เป็นตัวแปรตัวหนึ่งที่ศึกษา หรือนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อสร้างตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม นอกจากนี้ยังสามารถนำเกณฑ์จัดช่วงชั้นทางสังคม มาเป็นแนวทางในการแบ่งกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นกลุ่มที่มีช่วงชั้นทางสังคมต่างๆ เพื่อพัฒนางานวิจัยที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาและด้านอื่นๆ ต่อไป

2. ประโยชน์ทางทฤษฎี การพัฒนาตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมครั้งนี้ ได้ศึกษาองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมโดยใช้ตัวแปรหลายตัว ผลการศึกษาจะได้นำหนักความสำคัญของตัวแปรที่แตกต่างกัน อันจะเป็นแนวทางในการศึกษาถึงโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคม หรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาข้อความรู้ที่ขยายวงกว้างต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย